

Évezredek, korok, emberek – történelmi terepasztalon

1991 szeptemberétől lehetőséget kaptam iskolánkban, az abonyi Somogyi Imre Általános Iskolában, hogy az általam kidolgozott oktatási programot művészetismereti fakultáció keretében kipróbálhassam.

A kísérleti program központi feladata a történelem, az irodalom, a művészeti ismeretek és a technika tantárgy integrálása. A jelenlegi központi oktatási tantervben mindezek az ismeretek mozaikokra hullanak.

Az oktatási program során tanulóink 10000 évet tekinthetnek végig régészeti, történelmi, építészeti, kultúrtörténeti, irodalmi és technikai szempontból. A program részletesen, sokoldalúan mutatja be a különböző korok embereinek gondolkodásvilágát, hiedelmeit, vallását. Ebben nagy szerepet kap az általam összeválogatott irodalmi és zenei anyag. Az egyes témakörökbe illesztettem be azokat az irodalmi és zenei alkotásokat, amelyek a kor sajátos világát megvilágítják. A mitológiai tárgyú szimfonikus költemények (Liszt Prométheusa) vagy a történelmi operák (az Aida, a Nabucco stb.) mind érthetőbbé válnak számukra és beépülnek a műveltségükbe, ha az adott korral együtt ismerik meg. Természetesen el kell mondani a tanulóknak, hogy mindezek a zeneművek egyszerre tükrözik a ábrázolt kort s a szerző korát. Ugyanezt el lehet mondani a festményekről is. A romantika korszakáról szólván a későbbi években újra előkerülnek majd ezek az ismeretek, de ötödikben a kor megjelenítését, érzelemmel telítését, a kor és a kép, zene tartalmi, fogalmi megjelenítését szolgálják.

A program végigkíséri a felsőbb osztályokban a tanulókat napjaink történelméig, bemutatva a középkor, újkor, legújabbkor irodalmi, művészetismereti, építészeti remekműveit, tudósait, felfedezőit, művészeit, és egyéb kiemelkedő személyiségeit.

A fentiekben elmondottak szerint a történelemmel párhuzamosan ismerték meg az ötödikes tanulók a kor irodalmát, építészetét, művészetét és technikai színvonalát. Mivel tankönyv nélkül dolgoztunk, minden alkalomra több könyvet vittem be a szemléltetéshez. A tanulók kezdettől fogva nagy érdeklődést mutattak a könyvek és a képek iránt. A foglalkozásokat mindig rövid történelmi áttekintéssel kezdtem, a hiányzó ismereteket pótoltuk, a régebbieket felelevenítettük. Igyekeztem a történelmi ismereteikhez kapcsolni a kor irodalmát, építészetét, művészetét. Ezáltal megerősítettem történelmi ismereteiket, és előkészítettem az irodalomhoz szükséges kortörténeti ismereteket is. Fontos célom volt még a korszemlélet kialakítása is a tanulóknak. A történelmi-társadalmi-gazdasági viszonyok megbeszélése közben a felvetődött kérdésekre válaszolva (hol laktak? hogyan öltözködtek, milyen volt a hajviselésük? miért voltak ilyen különös isteneik? milyen volt a fegyverzetük? stb.) bemutattam a megfelelő képeket. A gyerekek a foglalkozások során felszabadultak voltak. Kritikusan szemlélgették a képeket, majd nem minden képhez fűztek megjegyzést, kérdést. Összehasonlították a mai kor emberének ruházatával, napjaink építészetével, fegyvereivel. (A fakultáción főleg fiúk vettek részt, de a technika órákon is inkább a fiúk érdeklődtek jobban a képek iránt.) Elképzelték, hogy ha ma ilyen tógát viselnének, vagy olyan frizurájuk volna, mint az egyiptomiaknak, mit szólnának az emberek. Ezek az összehasonlítások kezdetben tréfásak voltak, fokozatosan vezettek el oda, hogy rövid időn belül képesek voltak egy-egy kép alapján behatárolni a kort, és a különböző népek kultúráját meghatározni.

Összehasonlításokká a többi általam tanított, de a programban részt nem vevő 5. osztályban is megmutattam a képeket. A feladatok megoldásához történelmi ismereteik kevésnek bizonyultak, nem tudták megmondani, melyik népre vonatkoznak a képek. Mint kiderült, hiába láttak a történelem tankönyvben a képeket, a tanulók többsége elfelejtette az ott látottakat.

A történelmi és művészetismereti beszélgetések után következett a történelmi terepasztalok megtervezése, a jelenetek lerajzolása.

Év elején a gyerekek húzódoztak a rajzolástól, azzal, hogy ők nem tudnak embereket, állatokat, és főleg nem tudnak épületeket rajzolni (emberábrázolásuk valóban meglehetősen kezdetleges volt). Az általam megőrzött rajzokon jól nyomon követhető rajzkészségük, ember-, állat- és tárgyábrázolásuk fejlődése.

Minden terepasztalt lerajzoltak, a jeleneteket megtervezték. Eddig 6 terepasztal készült el. A kezdetben elég bizonytalan, pici figurák alakot öltöttek, megnagyobbodtak, ahogyan nőtt a

gyerekek önbizalma. Bátrabban nyúlnak a ceruzához. Már szívesen használják a kort ábrázoló képeket, hogy a jellemző motívumokat, jellegzetességeket alaposan megfigyelve "korhű" rajzokat készítsenek. A jelenetek megrajzolásakor mindig eljátszották a mozdulatokat. A jelenetek eljátszását is vidám légkör jellemezte. A kezdetben visszahúzódó lányok is felszabadultabbá váltak. A csoport eleinte elkülönült lányokra és fiúkra, a ceruzát, papírt, vonalzót is csak a felszólításomra adták oda egy-egy fiúnak a lányok. Az együttes munka sokat változtatott rajtuk. Most már szívesen segítenek egymásnak, közösen eljuttatják a "terepasztal" vagy kép, dombormű jelenetét.

Az igazi öröm számukra a terepasztalok elkészítése volt. Az első két foglalkozáshoz még én vittem a szükséges anyagokat (az őseMBER "terepasztala" készült). Ezután még az órák közötti szünetekben is "zaklattak", hogy megmutassák a terepasztalokhoz gyűjtött tárgyakat, köveket (sziklákat). Szinte alig akadt olyan gyerek, aki a technika órára ne hozott volna valamit a terepasztalhoz.

A terepasztalok készítése közben alkalom nyílt a matematikai ismeretek alkalmazására (pl. piramis-gúla, zikkurat készítése, épület-téglatestek, kockák hajtogatása, számítások, vonalzó, körző használata). A Babilon-terepasztal volt eddig számukra a legnehezebb. Komoly nehézséget okozott az "Istár-kapu" hajtogatása, kivágása és ragasztása. Tekintve, hogy közösen készítették el egy terepasztalt, és ketten-ketten dolgoztak együtt, gyakran kellett elmagyarázni a tábla mellett a szerkesztéseket (matematika órákon akkor még nem tanultak a párhuzamosságról, a körzőt és a vonalzót alig használták előtte). Mivel elvárom a pontos, precíz munkát, annál nagyobb volt az örömük, amikor elkészült a "Babilon-terepasztal", rajta az Istár-kapu, a zikkurat, Szemiramisz függőkertje és a városfal.

A terepasztalok készítése közben alkalom nyílt a közvetlen beszélgetésekre, a segítségre szorulókat biztatgattam, segítettem nekik, hogy minél kevesebb kudarcélménnyel menjenek haza, ezért szorgalmaztam, hogy még azon a foglalkozáson fejezzék be a megkezdett munkadarabot. Minden tanuló azzal a tudattal ment haza, hogy aznap alkotott valamit.

A félkész terepasztallal, figurákkal is eljátszogatnak. Az elkészült terepasztal elhelyezésekor mindig megbeszéltük, összefoglaltuk a történelmi, művészeti és az irodalmi ismereteket. Ezek a megbeszélések többnyire megelőzték a történelmi dolgozatokat.

Ahogy ügyesedett a kezük, és egyre kevesebb segítséget igényeltek, alkalom kínálkozott arra, hogy a terepasztal készítése közben meséljek nekik a kor jelentősebb irodalmi alkotásairól. Minden alkalommal felírtam a táblára a szereplők nevét, a szereplők egymás közötti viszonyait nyilakkal ábrázoltam. A gyerekek mindig nagy figyelemmel hallgatták a "mesét". (Előfordult, hogy a "rosszcsont" Zsolti átszökött az én csoportomba technika órán, miután megtudta, hogy mi történelmi terepasztalokat készítünk. Ő volt az, akinek a szája is tátva maradt a Gilgames elbeszélése közben. (Zsolti ezután az én csoportomban maradt, és azóta a környezetismereti órákra is előre készül, és soha nem okozott gondot nekem a magatartásával.)

Talán a Ramajana volt számukra a legnehezebben elképzelhető, éppen az egzotikus világa miatt (ráksasszák, majmok és medvék serege Ráma segítségére siet). Ekkor döböntem rá, hogy diafilmet, vagy diasorozatot kellene készítenem a domborművek alapján, hogy jobban le tudják rajzolni az indiai kultúra jellegzetességeit. Minden irodalmi alkotást lerajzoltak a tanulók. Ki-ki egy-egy alakot, a fiúk mindig egy jelentősebb eseményt rajzoltak le. Legnagyobb sikere az Eddának és Niebelung mondakörnek volt. A rajzokból kifestőkönyvet, albumot szeretnénk készíteni, olyan jól sikerültek.

A sikereken felbuzdulva elmeséltem a többi 5. osztályban is a Gilgamest, a Ramajanát, a Niebelung-mondakört. Minden csoportban nagy figyelemmel hallgatták. Tapasztalataim szerint a legkisebb ellenállásba se fog ütközni a tanulók részéről a világirodalom remekeinek játékos-mesés-cselekedtető tanítása.

Az iskolákban ez év március 6-án volt a megyei matematika verseny, és az igazgatónő kérésére kiállítást rendeztünk a kísérleti program során elkészített ókori terepasztalokból, az Eddából és a Niebelungból elkészült rajzokból.

Közelről figyelhettem meg, hogy a vendéggyerekek hogyan reagálnak a kiállításra. Kezükkel mutogatva a figurákra, magyarázták társaiknak az "őseBERT". Babilon nagyon tetszett nekik. A trójai faló, melyet az 5. c osztály készített (19 gyerek közül 11 hátrányos helyzetű) különösen nagy sikert aratott. A Minotauruszt kevesen ismerték, a Niebelungot egy csoport sem. Így értetlenül megnézték, és továbbmentek.

A mi tanulóink számára mindez már ismert, otthonos volt. Valószínűleg képzőművészeti alkotásokon is fel fogják ismerni a hőseket, jelképeket. Hiszen jól ismerik a hozzájuk fűződő legendákat, és a kort, melyben ezek az alkotások születtek.

RIZNERNÉ GÁSPÁR ERIKA